

ALEXANDER POESJKIN

Een stormachtig en onrustig leven is het geweest, het leven van Alexander Poesjkin, den Goethe der Russische literatuur, die op den tienden Februari van het jaar 1837 ergens in de buurt van St Petersburg doodgeschoten werd. Een stormachtig leven, maar voor de letterkunde van zijn vaderland van onschatbare betekenis. En al is het waar, dat zijn kunst niet zoo tot de landen van Europa doorgedrongen is als die van andere Russische dichters, minder dan hij, zoodat voor de meesten onzer deze naam niets zegt, zijn leven blijft zeker belangwekkend genoeg, om er iets van te vertellen.

Toen Poesjkin op 32-jarigen leeftijd met Natalja Gontscharowa, een beeldschoon meisje van nauwelijks achttien jaar, in het huwelijk trad, was hij reeds een dichter van groote beroemdheid, tevens een man, die heel wat had meegemaakt. Hij verlangde naar rust, de dichter, en we kunnen ons dat verlangen begrijpen, want vóór dien tijd was zijn leven één zoeken geweest van die geheimzinnige harmonie, waarvan hij het bestaan vermoedde, doch het geheim niet ontdekken kon.

Hoe had hij dan ook gezocht, de hartstochtelijke man! Opgevoed, als men van opvoeding kan spreken in het adellijke milieu, waarin hij was geboren en waarin de ouders slechts dachten aan zingenot en weelde, in een kring, waarin men slechts belangstelling had voor de Fransche encyclopedisten en voor een godloochenaar als Voltaire, werd hij de wereld ingestuurd met maar heel weinig wapentuig, om den booze te weerstaan. Trouwens, de booze werd in de hofkringen van St Petersburg tóch weinig weerstaan door den adel, die daar den despoot omringde, en slechts uit was op het genieten van de opbrengsten der landgoederen, zoo die al niet voor schulden waren verpand. Een wereld van zingenot, zoo was het milieu van den jongen, vurigen Poesjkin, en zijn aard weerhield hem niet om deel te nemen aan dit leven van zelfzuchtig genot. Op de adellijke school van Zarskoje Selo, een schepping van den tsaar, waarmede deze bedoelde een goed gezelschap aan de keizerlijke prinszen te geven, streek men een dun vernisje van Franschen geest — de Fransche taal werd er door een broer van Marat, den man der Fransche revolutie, onderwezen — over de oppervlakkige beschaving van deze Russische aristocraten-kinderen heen; voor het overige deden die knapen de volwassen garde-officieren na, en kozen zich maitresses. En Poesjkin, die meende een voorbeeld van adellijk leven te moeten geven, wyl hij een afstammeling van een zeshonderdjarigen adel was, was de eerste onder hen.

En toch, hoe verdorven de kring ook was, waarin men den knaap zoo vroeg invoerde, er sluimerden in hem krachten van ongeweten schoonheid. Hij mocht dan, overgelaten aan zichzelf, als kind in de boekerij zijns vaders de verderfelijke literatuur van de Fransche auteurs van galante verhalen verslonden hebben, hij had toch nog wat anders meegekregen van huis, ook al bleven de ouders daar buiten. Zijn oude kindermeid, die ook in later jaren, als hij in verbanning op zijn landgoed zou zijn, hem zooveel zou schenken, had hem een schat van oude Russische verhalen en sprookjes verteld en daarmede den grondslag gelegd voor de echt-Russische ontwikkeling van zijn aanvankelijk in Franschen geest gerichte opvoeding. En daar deze verhalen dier echte boerenvrouw doortrokken waren van godsdienstzin, werd hem, ondanks ouderlijke veronachtzaming, toch iets medegegeven, dat later tot ontwikkeling zou komen, als hij moede van het leege leven zou zijn.

We gaan veel voorbij van wat in dit rijke kunstenaarsleven vermag te boeien; wij zien het slechts in pijlsnelle vogelvlucht. We gaan voorbij, hoe hij reeds als leerling van Zarskoje Selo door zijn verzen zóó opviel, dat bekende dichters hem in hun kringen opnamen; ook voorbij, hoe hij, toen hij daarna met de censuur moeilijkheden kreeg, in zijn grenzelooze vrijheidszucht zich verzette in revolutionnaire gedichten en epigrammen tegen de ambtenaren van den tsaar, die hij tot het voorwerp van zijn bijtenden spot koos. Het kostte hem al dadelijk de genoegens van Petersburg, want op voordracht dier ambtenaren zond de tsaar hem in een soort van verbanning, waarbij hij terechtkwam in Bessarabië, Krim en Kaukasus. Ja, vooral de

Kaukasus, het geweldig bergmassief, dat in zijn machtige schoonheid zoo tot hem spreken kon, zou ook spreken van de rust, die hij zocht. Maar de bandeloosheid in hem zat te diep ingevreten in zijn wezen, dan dat hij die rust vinden zou. En terwijl hij reeds toen enkele ontroerende werken schreef, die millioenen Russen na hem hebben doen genieten van zijn edelen geest, gaf hij zich van tijd tot tijd toch ook weer over aan de oude uitpattingen van den oververzadigden edelman.

Maar we zeiden het reeds, we gaan veel voorbij in dit leven, dat ons zou vermogen te boeien. En zoo kunnen we er niet aan denken, zijn ambtelijken werkring te beschrijven in de bureaux van den tsaar, in hoofdstad of provincie. Er was verlangen in hem naar iets anders, maar tegelijk bleef er ook het verkleefd-zijn aan het gemakkelijke leventje van den man van het hof, ondanks alles toch in zekeren zin een gunsteling. Want de tsaar scheen veel te kunnen verdragen van den jongen dichter, en dingen, waarvoor anderen naar Siberië werden gezonden, zag men bij hem, zoo al niet door de vingers, dan toch in het licht van een zekere toegeeflijkheid. Er zijn er, die zeggen, dat het den tsaar er om te doen was, den reeds beroemden dichter aan zijn persoon te verbinden. Vorstelijke ijdelheid dus? Misschien. Men kan ook in zijn afkomst de reden der toegeeflijkheid zoeken, want van moeders zijde stamde hij af van den Abessiniër Ibrahim, iemand van vorstelijk geslacht, die door niemand minder dan Peter den Groote was opgevoed tot een echt Russisch edelman. Er zat nog veel van de Afrikaansche trekken van dezen Abessiniër in de trekken van Poesjkin; een Russisch gezicht is het zeker niet, dat zijn beeltenis ons toont. Leelijk noemden zijn tijdgenooten hem, en het droeg ertoe bij, dat men hem in hofkringen niet mocht. Hoe zou men er hem ook hebben gewaardeerd, den man, die van de schouders en opwaarts in geestelijken zin een hoofd grooter was dan al het volk; geestelijke armoede is dikwijls jaloerscher dan stoffelijke. De jaloerschheid zijner omgeving heeft Poesjkin dan ook zeer het leven verbitterd, en inzonderheid, nadat hij het huwelijk met Natalja had aangegaan.

Een eigenaardig huwelijk, dat huwelijk van den ouderen man met het jonge meisje. De ouders van het kind mochten hem niet, maar verwachtten voor hun achteruitgegangene positie er toch zóóveel van, dat ze het huwelijk eindelijk goedkeurden. Poesjkin kon immers het prachtlievende, berekenende kind in de hofkringen brengen, want hij was, nadat hij de revolutionnaire dwaasheden van zijn jeugd afgezwooren had, door den tsaar aangesteld om een geschie-

denis van Peter den Grootte te schrijven, waarvoor hij een groote wedde genoot. Bovendien had hij een rang aan het hof, waardoor hij aan de hoffeesten moest deelnemen, en naar die feesten gingen de droomen van het mondaine kind uit, dat hem tenslotte haar hand schonk. Veel verwachting heeft Poesjkin, na alle teleurstellingen reeds met haar ondervonden, niet gehad van zijn huwelijk; het blijkt wel uit de brieven aan zijn vrienden, die bewaard gebleven zijn. Hij hoopte, dat er eenig geluk in zou schuilen, maar verwachten deed hij dit niet.

En Poesjkin heeft goed gezien. Natalja had veel geld nodig, toen zij eenmaal deelnam aan het leven van het hof. Ware dat niet het geval geweest, dan zou de dichter zeker getracht hebben, eraan te ontkomen, want bij het ouder worden zag hij er almeer het leege van in. Maar hij kon slechts aan de hooge eischen van zijn vrouw voldoen, als hij zijn taak bleef vervullen; zonder de keizerlijke toelage kon hij niet bestaan. Maar hoe smachtte hij naar de rust van zijn eenzame landgoed, waar nog altijd de oude kindermid leefde en waar hij, als hij er eens kwam, des avonds nog zoo gaarne naar haar te luisteren zat, als ze, achter haar spinnewiel gezeten, uit den onuitputtelijken schat van haar volksverhalen vertelde, waarvan hij de schoonheid indronk en verwerkte in zijn onsterfelijke poëzie, een poëzie, die, al was er dan geen positieve godsdienstige beschouwing in te onderkennen, toch vervuld was van dien diepen ernst en dat hartstochtelijk verlangen naar de harmonie der eeuwige dingen. Vandaar dat er zooveel opwekkende schoonheid in zijn verhalen te vinden is, vandaar dat van zoo tal van gestalten, die hij schiep, een opwekkende invloed kon uitgaan. Hier denken we aan zijn Tatjana-figuur uit „Onegin,” de vrouw, die weigert den man te volgen, die eenmaal, toen ze nog meisje was, het voorwerp harer liefde was geweest, doch die haar toen afwees. En ze weigert hem onverbiddelijk aan te hooren, omdat ze nu een ander toebehoort en aan dezen trouw verschuldigd is.

Men zal zich verbazen, dat de dichter, die zelf de trouw zoo dikwijls schond, bij het klimmen der jaren de huwelijks-trouw zoozeer ging verheerlijken. De eeuwigheidsgedachte moet dit verlangen in hem hebben gewekt, moet hem wars hebben gemaakt van mondaine genietingen, hoezeer hij er ook krachtens zijn ambt in moest blijven opgaan. Het is een feit van ontzaglijke beteekenis voor de Russische literatuur, dat Poesjkins kunst zich zoozeer ging richten op

ethische waarden, die ver uitgingen boven de waardelooze „waarden,” die hij in zijn levensgedragingen gehuldigd had. Het is hierom van zoo groote beteekenis, wijl juist in onzen tijd zoo tal van Russen weer gaan grijpen naar zijn boeken in stede van naar die der bolsjewistische schrijvers, die meestal slaafsweg worden geschreven overeenkomstig de aanwijzingen „der generale lijn.”

Het huwelijk heeft Poesjkin niet het geluk gebracht, dat hij, zij het al niet verwacht, dan toch in het diepst van zijn hart gehoopt had. De jonge Elzasser George d'Anthès, die als beschermeling van den Nederlandschen gezant Van Heeckeren, die hem later adopteerde, garde-officier werd en daardoor aan het hofleven kon deelnemen, zocht naar een ongeoorloofde verbintenis met zijn vrouw. In hoever het daartoe gekomen is, is nimmer uitgemaakt; zeker is echter, dat mevrouw Poesjkin zich niet ten volle onberispelijk gedroeg. Tenslotte heeft dit alles geleid tot een duel, waarin Poesjkin doodelijk gewond werd, zoodat hij na twee dagen van ondragelijk lijden stierf. Wie de beschrijving leest van die laatste twee levensdagen van Ruslands grootsten dichter, komt diep onder den indruk van zijn bereidheid tot sterven en van zijn bereidheid tot vergiffenis aan hem, dien hij zoo hartstochtelijk gehaat had. Den aard van menig werk van hem kennende uit de beschrijving door de geschiedkundigen der literatuur, verwondert dit ons niet. Poesjkin was een mensch van groote en schoone zielekrachten, en lag open voor de edelste impulsen. Maar dat alles is nog iets anders dan verzoening met God.

Wat dit laatste aangaat, heeft de dichter zich, blijkens wat ons over zijn laatste twee levensdagen verteld wordt, duidelijk uitgesproken, en hij was niet de man om in de groote dingen des levens oneerlijk te zijn. Staande voor den dood verzoende hij zich met God, naar Wien veel in hem zoo sterk verlangd had, van Wien zooveel meer in hem het hart verwijderd gehouden had. Gods genade is onmetelijk. Voor den moordenaar aan het kruis zoo goed als voor den van aardschen lust vermoeiden kunstenaar is er vergiffenis, zelfs op den stervensstond. En zóó willen wij aan Poesjkin denken: als aan een man, die, wars van zelfbedrog en kenner van het menschelijk hart, zich met volle overtuiging overgaf aan Hem, die hem nu uit het leven wegriep om hem de absolute schoonheid te doen aanschouwen, waarvan in zijn beste werken nog maar een zwakke afglans te bespeuren was geweest.

Q. A. de R.

Naar een schilderij van P. G. van Os (1776-1839)

Het door-ijzen van de Karnemelksloot bij Naarden in 1814